

Voortgang actieplan stalbranden

Vastgesteld in de stuurgroep van dinsdag 17 november 2015

Actieplan stalbranden 2012-2016

Het actieplan loopt sinds 2012 en wordt afgerond op 31 december 2016. In 2012 zijn een aantal acties afgesproken. Door de samenwerking van de deelnemers aan het actieplan is brandveiligheid van veestallen hoger op de agenda gekomen. Dat geldt voor de veehouders, maar ook voor de adviseurs die op het erf komen. De voortgang van de verschillende actiepunten wordt beschreven. In 2016 is het laatste jaar van het actieplan. Aan het eind van het jaar evalueren we de activiteiten die ondernomen zijn en of ze een effect hebben gehad op brandveiligheid van veestallen. Ook wordt er een besluit genomen of en in welke vorm we de samenwerking voortzetten.

In deze voortgangsrapportage worden alle punten uit het actieplan genoemd. De punten B 4 en C1 en C6 zijn van toepassing voor nieuwe stallen. De overige punten zijn van toepassing op zowel bestaande als nieuwe stallen.

A) Activiteit; een brandveilige bedrijfsvoering

Doel: het vergroten en het verspreiden van parate kennis over hoe stalbranden kunnen worden voorkomen en hoe bij een eventuele brand de gevolgen kunnen worden beperkt.

1. Voorgenomen actie; opschalen praktijknetwerken.

Het praktijknetwerk voor varkens is opgeschaald naar rundvee en kippen. DLV heeft deze praktijknetwerken begeleid en uitgevoerd. Het Ministerie van EZ heeft deze praktijknetwerken mede gefinancierd. In deze praktijknetwerken hebben veehouders voor hun sector bekeken hoe ze de brandveiligheid op het bedrijf kunnen vergroten. Dat hebben ze gedaan voor het ontwerp van nieuwe stallen, maar ze hebben ook gekeken hoe ze de brandveiligheid van bestaande stallen kunnen vergroten.

2. Voorgenomen actie; 5-10 themabijeenkomsten per jaar.

De volgende bijeenkomsten zijn sinds de start van het actieplan georganiseerd;

- 11 algemene bijeenkomsten
- 13 bijeenkomsten voor de rundveehouderij
- 4 bijeenkomsten voor de varkenshouders
- 4 bijeenkomsten voor de pluimveehouderij
- 1 bijeenkomsten voor konijnenhouderij
- 2 bijeenkomsten paardenhouderij

De bijeenkomsten dragen er toe bij dat het bewustzijn van de veehouders wordt vergroot. De bijeenkomsten worden door de deelnemers goed gewaardeerd. Het aantal deelnemers varieert tussen de 6 en de 75. Bij algemene ledenvergaderingen van LTO is de opkomst wat groter. Sommige bijeenkomsten worden sectorspecifiek (pluimvee, varkens en runderen) georganiseerd. De opkomst is dan wat kleiner omdat het hier om studieclubs gaat. Het voordeel van deze sectorspecifieke bijeenkomsten is dat er wat diepgaander op de desbetreffende sector ingegaan kan worden. Er wordt in beeld gebracht welke maatregelen de sector kan nemen om brandveiligheid te bevorderen. Het afgelopen jaar zijn ook een aantal bijeenkomsten georganiseerd in het bredere kader van veiligheid op het erf. Deze bijeenkomsten worden op de boerderij zelf georganiseerd. Dit leidt tot een beter begrip van de kritische factoren bij het ontstaan en bestrijding van brand. LTO Nederland organiseert de bijeenkomsten. De verzekeraars en Brandweer Nederland verzorgen de lezingen op de informatiebijeenkomsten. Soms wordt STIGAS (Stichting voor gezond werken in de agrarische sector) ook bij de bijeenkomsten betrokken.

De informatievoorziening richt zich niet alleen op de veehouders zelf, maar ook op de erfbetreders. Zij komen regelmatig op het erf en hebben een relatief grote invloed op de bedrijfsvoering van de veehouders. Het gaat dan om adviseurs die boeren helpen met hun vergunning, vertegenwoordigers van voerleveranciers, stallenbouwers, dierenartsen en bedrijfseconomische adviseurs. In oktober 2013 is in Den Bosch een bijeenkomst voor erfbetreders gehouden. Er waren +/- 100 aanwezigen. Ook deze bijeenkomst is goed beoordeeld. In het voorjaar van 2016 organiseren we een tweede bijeenkomst voor de periferie nu in het oostelijk veehouderijgebied.

3. Voorgenomen actie; 3 tot 5 nieuwsbrieven per jaar.

Er wordt gebruik gemaakt van de reguliere informatiekanalen voor veehouders en de erfbetreders. Het thema staat uitgediept op de websites van de drie regionale LTO's. Op deze websites staan onder andere tips en tools om de brandveiligheid te vergroten.

De afgelopen jaren zijn een groot aantal artikelen over preventie van stalbranden verschenen in de divers agrarische media. In Nieuwe Oogst, de Boerderij maar ook in sectorspecifieke vakbladen zoals de Pluimveehouderij en de Kalverhouderij is de nodige aandacht aan het thema brandveiligheid besteed.

De aanleiding voor de artikelen zijn divers; het starten van het Actieplan Stalbranden 2012 - 2016, het advies van de stuurgroep aan de Staatsecretaris over aanpassing van het Bouwbesluit, het voornemen tot aanpassing van de bouwregelgeving ,het ingaan van de nieuwe bouwregelgeving en het introduceren van een speciale categorie voor brandveiligheid in de Maatlat Duurzame Veehouderij. Ook komen in een aantal artikelen ondernemers aan het woord die door brand getroffen zijn. In veel van deze artikelen staan tips en tools voor veehouders die het bewustzijn van de veehouder op het gebied van brandveiligheid vergroten en handelingsperspectieven bieden.

Bijna elke stalbrand komt in de media. Vooral op sociale media en in de regionale kranten wordt daar aandacht aan besteed. Regelmatig wordt verwezen naar het Actieplan Stalbranden. Soms is er ook de ruimte om het actieplan toe te lichten. De conclusie is dat informatie goed verspreid is maar nog niet altijd goed geland.

Veehouders houden zich met vele onderwerpen bezig. De dagelijkse bedrijfsvoering en de economische resultaten staan voorop. Hoewel de gevolgen voor de dieren en de boer bij een brand groot zijn, heeft het thema brandveiligheid niet altijd de hoogste prioriteit. Daarom blijft het belangrijk bij herhaling te communiceren over het onderwerp.

4. Voorgenomen actie; ontwikkelen onderwijsmodule brandveiligheid.

Het blijkt niet eenvoudig om brandveiligheid opgenomen te krijgen in de reguliere onderwijsmodules van het agrarisch onderwijs. De onderwijsprogramma's zitten overvol. Door de informatiebijeenkomsten en de praktijknetwerken is er materiaal beschikbaar om een onderwijsmodule te maken. Op o.a. de middelbare agrarische school in Breda moeten leerlingen een ondernemersplan schrijven. Eén van de aspecten die daarbij aan de orde komt is risicomanagement. De verzekeraars verzorgen dit onderdeel, waarbij brandveiligheid een themaonderdeel is. Hoge school Van Hall-Larensteijn heeft een lector op het thema risicomanagement. Zover bekend is er geen betrokkenheid van de lector met de agrarische onderwijsprogramma's.

B) Brandveilige stallen voor mens en dier

Doel: Onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om stallenbouw te verbeteren en de samenwerking tussen verschillende betrokkenen bij een brand te verbeteren.

1. Voorgenomen actie; verbeteringsmogelijkheden samenwerking dierenarts en brandweer bij brand en diergedrag bij brand.

De Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Dierengeneeskunde (KNMvD) is sinds een jaar betrokken bij het Actieplan stalbranden en maakt deel uit van de werkgroep. In bijna alle gevallen is er een dierenarts bij een brand aanwezig. Een steeds vaker voorkomend fenomeen is dat door schaalvergroting en specialisatie in de diergeneeskundige zorg, dierenartsen op grotere afstand van

hun klanten in de veehouderij wonen. De KNMvD maakt samen met Brandweer Nederland een protocol dat aangeeft hoe in het geval de vaste dierenarts van een veehouder ver weg woont, er bij een brand, toch snel een dierenarts ter plaatse kan zijn.

Bij een brand zijn runderen vaak in veiligheid te brengen. Voor kippen, vleeskalveren en varkens is dat in de meeste gevallen onmogelijk. In opdracht van het Ministerie van Economische Zaken heeft er onderzoek plaatsgevonden naar euthanasie van dieren bij een stalbrand. Het toepassen van gas biedt het meeste perspectief. Ook schuim is een alternatief dat geschikt is voor euthanasie van kippen (WUR rapport 399; Welfare assessment of gas filled foam as an agent for killing poultry). Op dit moment bespreekt NVWA raamcontracten om hier effectief mee om te kunnen gaan. Voor varkens en kalveren is mede vanwege de mestkelders onder de stal, deze toepassing nog niet verkrijgbaar.

2. Voorgenomen actie; kennisniveau bij stallenbouwer, gemeente en veehouder over wet- en regelgeving vergroten.

Via de ledenbijeenkomsten van LTO Nederland, artikelen in de diverse vakbladen en de bijeenkomsten voor de periferie, is het kennisniveau over regelgeving toegenomen. Voor vragen over de regelgeving kunnen veehouders en andere betrokken terecht bij de Helpdesk Bouwregelgeving en Brandveilig gebruik van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK).

3. Voorgenomen actie; onderzoek of het volgens Europees recht mogelijk is open verwarmingssystemen te verbieden.

Open verwarmingsinstallaties in stallen vormen een risico op het ontstaan van brand. Na onderzoek is gebleken dat het in strijd is met de Europese verordening om open verwarmingssystemen te verbieden. Er is daarom voor gekozen om via voorlichting veehouders op het gevaar van deze toestellen te wijzen. Vakbladen zijn actief benaderd om hier aandacht aan te besteden. We hebben goede hoop dat er de komende maanden een artikel geplaatst wordt. Het gebruik van open verwarmingssystemen komt nog het meeste voor in de pluimveehouderij. Gebaseerd op expert judgement kan geconstateerd worden dat het gebruik van open verwarmingssystemen afneemt. De systemen worden ook in bestaande stallen steeds vaker van een beveiliging tegen oververhitting voorzien. Bij modernere stallen worden ze niet of nauwelijks meer gebruikt.

4. Voorgenomen actie; Gelijkwaardigheid van brandveiligheid bij grotere brandcompartimenten > 2500 m².

Volgens het Bouwbesluit mogen er alleen brandcompartimenten (dat zijn ruimten die van elkaar afgescheiden zijn door een brandwerende scheiding van 30 of 60 minuten volgens het bouwbesluit 2012) groter dan 2500m² gebouwd worden als kan worden aangetoond dat de brandveiligheid gelijkwaardig is aan die van een ruimte van 2500m². Er zijn verschillen tussen gemeenten hoe deze gelijkwaardigheid beoordeeld wordt. Het Nederlands Instituut voor Fysieke Veiligheid (NIFV) heeft in opdracht van het Ministerie van BZK onderzoek gedaan naar de gelijkwaardigheid van brand bij compartimenten groter dan 2500m². Het onderzoek gaat uit van een risicobenadering en is inmiddels afgerond. Het rapport "Risicovergelijking van stallen groter dan 2500m²" is te vinden op www.ifv.nl. Uit het onderzoek volgt dat door het toepassen van extra brandveiligheidsmaatregelen grote brandcompartimenten mogelijk zijn. Mede op het verzoek van de werkgroep van het Actieplan stalbranden wordt er door het Nederlands Normalisatie Instituut een NEN-norm voor grotere brandcompartimenten ontwikkeld. Het genoemde IFV-rapport is hiervoor een bouwsteen. De bedoeling is dat deze NEN-norm wordt opgenomen in de bouwregelgeving.

C) Activiteit; Stimuleren van brandveilige stallen

Doel: Stimuleren van het gebruik van mogelijkheden die het optreden van stalbranden kunnen voorkomen.

1 Voorgenomen actie; er komt een aparte categorie voor brandveiligheid in de Maatlat Duurzame Veehouderij.

Via fiscale maatregelen worden veehouders gestimuleerd duurzaam te investeren. Daarvoor is een instrument ontwikkeld; de Maatlat Duurzame Veehouderij (MDV). Op verschillende

duurzaamheidscriteria (milieu, energie, dierenwelzijn, diergezondheid) moeten veehouders bovenwettelijk scoren om in aanmerking te komen voor fiscale voordelen. Sinds 1 januari 2014 is er een aparte categorie voor brandveiligheid opgenomen in de MDV. Willen veehouders in aanmerking komen voor fiscale voordelen, dan moeten ze ook bovenwettelijke maatregelen nemen op het gebied van brandveiligheid. In 2015 is het ambitieniveau van het onderdeel brandveiligheid in de MDV verhoogd. De meest voorkomende bovenwettelijke maatregelen waar veehouders in het kader van de MDV in geïnvesteerd hebben zijn;

- Het beveiligen van elektromotoren in dierverblijven tegen oververhitting;
- Opslagruimte voor brandbare voer- en strooiselmaterialen buiten brandcompartiment met dierverblijven situeren, Het 'open' uitvoeren van kabelgoten (tegen knaagdiervraat);
- Voldoende gekeurde brandblussers in de stal plaatsen;
- Een vaste noodstroomaggregaat in een aparte ruimte, afgescheiden van de technische ruimten;
- Specifiek bij melkvee: natuurlijk geventileerde stallen en tenminste twee toegangsdeuren.

Het opnemen van maatregelen in de MDV levert nieuwe innovaties op. Sommige van deze innovaties zijn alleen geschikt voor nieuwe stallen, anderen kunnen ook in bestaande stallen toegepast worden.

Voor Brabantse bedrijven geldt de Brabantse Zorgvuldigheidsscore (BZV). Als bedrijven een bouwvergunning nodig hebben moeten ze voldoen aan de BZV. Bedrijven zijn verplicht bovenwettelijke maatregelen te nemen, maar ze hebben de keuzevrijheid, welke maatregelen ze kiezen. Ze kunnen ook scoren op het thema brandveiligheid. De BZV geldt zowel voor nieuwe als bestaande stallen.

2. Voorgenomen activiteit; periodieke keuringen regelen via kwaliteitssystemen.

De werkgroep constateert dat verzekeraars zelf bij veehouderijbedrijven steeds vaker periodieke controle van de elektrische installatie eisen (z.g. Agro Elektra Inspectie). Bijna alle verzekeraars vragen aan de grotere intensieve veehouderijbedrijven deze periodieke keuring. De werkgroep van het Actieplan Stalbranden heeft aan IKB Varken gevraagd om deze verplichting op te nemen in IKB. Voorlopig volstaat IKB echter met voorlichting over de Agro Elektra Inspectie. De komende maanden wordt onderzocht of het opgenomen kan worden in de kwaliteitssystemen van de pluimveehouderij en de kalverhouderij en in de verschillende marktconcepten voor vlees. De Dierenbescherming zal de Agro Elektra Inspectie in de criteria van haar Beter Leven keurmerk opnemen.

3. Voorgenomen activiteit; brandveiligheid onderdeel maken van een integrale handhavingsstrategie.

Er is contact geweest met twee omgevingsdiensten in regio's waar veel intensieve veehouderij voorkomt; te weten in Brabant Noord Oost en de Gelderse Vallei. Normaliter controleert de gemeente de brandveiligheid vooral bij de oplevering van de bouw. Het blijkt in de praktijk niet mogelijk om brandveiligheid onderdeel uit te laten maken van reguliere handhavingstrajecten. We hebben de omgevingsdiensten gevraagd of ze bij handhaving ook willen letten op brandveiligheid. Om dit te ondersteunen wordt een leaflet ontwikkeld.

4. Voorgenomen activiteit; stimuleren van innovatie van detectiesystemen

Het actieplan stalbrand is aanspreekpunt voor nieuwe innovaties. Bedrijven met nieuwe innovaties kunnen zich melden. Waar mogelijk proberen we ze in contact te brengen met relevante stakeholders om de innovatie verder te brengen, op hun uitvoerbaarheid te laten beoordelen, of deze in de praktijk te laten testen.

Er zijn al nieuwe detectiesystemen op de markt gebracht, ze worden gestimuleerd via de Maatlat Duurzame Veehouderij. Probleem tot nu toe is de storingsgevoeligheid. Dit komt doordat het stalklimaat vaak redelijk agressief is. Nieuw is de ontwikkeling van detectoren met verificatie. Deze detectiesystemen kunnen zelf rook van stof onderscheiden en zo vals alarm vanwege stof voorkomen. De inschatting is dat er nog een paar jaar nodig is om deze systemen praktijkrijp te maken.

Bij paarden is er een detectiesysteem ontwikkeld dat detectie combineert met het automatisch openen van de paardenboxen en de staldeuren. Dit is ook in de praktijk samen met de brandweer uitgetest en positief beoordeeld. Bij varkens is een watervernevelingsinstallatie uitgetest op het varkensproefbedrijf in Sterksel. Dit systeem is al op de markt maar nog niet helemaal praktijkrijp.

5. Voorgenomen activiteit; eenduidiger beleid bij gemeenten

Het beleid van gemeenten ten aanzien van brandveiligheid in stallen verschilt nog wel eens. Verschillen doen zich vooral voor in het beleid ten aanzien van stallen met brandcompartimenten groter dan 2500 m² (zie onder B4). Door de vorming van Brandweer Nederland in 25 veiligheidsregio's is het beleid al eenduidiger geworden. Als er een landelijke NEN-norm komt voor deze grotere brandcompartimenten is dit probleem helemaal opgelost.

6. Voorgenomen activiteit; aanpassen en implementeren regelgeving;

Per 1 april 2014 is de bouwregelgeving aangepast. Dierenverblijven zijn een aparte subcategorie in het Bouwbesluit geworden. Voor deze subcategorie is het verplicht om de technische ruimte 60 minuten brandwerend te maken en moeten isolatie- en aankledingsmateriaal minimaal van brandklasse B kwaliteit zijn. Momenteel onderzoekt het IFV in opdracht van het ministerie van BZK hoe de nieuwe voorschriften door de bouwpraktijk zijn opgepakt.

D) Activiteit Verbetert inzicht de oorzaken van stalbranden en beheersbaarheid

Doel: het verzamelen en inventariseren van gegevens die een beter inzicht kunnen geven in het voorkomen van stalbranden en de effectiviteit van de reeds genomen maatregelen.

1. Voorgenomen activiteit; betere registratie van stalbranden

Brandweer Nederland registreert sinds 2014 iedere stalbrand. Deze cijfers worden geverifieerd met de cijfers van de verzekeraars. In 2012 en 2013 registreerde nog niet alle brandweerkorpsen de stalbranden. De cijfers voor 2012 en 2013 zijn daarom door de verzekeraars geïnventariseerd. Zij hebben een extra inspanning geleverd om de cijfers van 2012 en 2013 boven water te krijgen. De cijfers voor 2012 en 2013 zijn redelijk betrouwbaar, maar niet 100% dekkend. De cijfers voor 2014 en 2015 zijn nauwkeuriger dan in voorafgaande jaren.

	Aantal stallen 2012	Aantal dieren 2012	Aantal stallen 2013	dieren 2013	Aantal Stallen 2014	Aantal Dieren 2014	Aantal stallen 2015	Aantal dieren 2015
Varkens	6	4.600	9	7.781	5	5.770	2	2.000
Pluimvee	4	86.030	5	32.000	4	17.000	3	124.000
Kalveren	1	3	4	515	1	0	2	43
Overig rundvee	4	1	5	4	15	28	1	
Paarden	6	20	1	0	0	0	2	1
Schapen/geiten	-	-	2	2	1	600		
Totaal	21		26		26		10	

- De cijfers voor 2015 zijn meegenomen tot 1 november 2015.
- Een enkele brand kan het aantal in een jaar bij branden betrokken dieren sterk beïnvloeden. Zo was er in 2013 een brand in een varkensstal met 6000 dierlijke slachtoffers. In 2015 gingen er 3 kippenstallen in brand met in totaal 124.000 dieren. Het is dan ook nog te vroeg om een trend in de cijfers te ontdekken.
- Bij rundveebedrijven worden de dieren vaak gered. De vuurlast is lager en dieren zijn vaak al gewend om naar buiten te gaan. Bij varkens en bij pluimvee komt dit nauwelijks voor. Het fysieke houderijsysteem is minder geschikt om dieren te redden.

2. Voorgenomen activiteit; onderzoek naar oorzaken van stalbranden;

In het verleden werden stalbranden niet altijd onderzocht. Inmiddels is geregeld dat vanaf 2014 bij alle stalbranden onderzocht wordt wat de oorzaak was van de ontstane brand.

De belangrijkste oorzaken voor brand die genoemd worden zijn kortsluiting in de elektra en defecte ventilatie. Dat geldt in het bijzonder voor de varkens- en de kippenstallen. Werkzaamheden in de stal zoals lassen en slijpen, defecte apparaten en hooibroei komen ook regelmatig voor maar leiden meestal niet tot veel dierlijke slachtoffers. Dit beeld wijkt niet af van het oorspronkelijke beeld toen er gestart werd met het actieplan.